Valtiovarainvaliokunta

HE 41/2023 vp
VNS 1/2023 vp

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024-2027 ja hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Valtiovarainvaliokunta on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE 41/2023 vp) ja valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2024-2027 (VNS 1/2023 vp). Suomen Yrittäjät esittää lausuntonaan erityisesti finanssipolitiikan linjasta sekä mahdollisuuksista ja keskeisistä toimenpiteistä hallituksen asettaman työllisyysastetavoitteen saavuttamisessa seuraavaa.

1. Johdanto

Hallituksen keskeisenä tavoitteena on pysäyttää julkisen velkasuhteen kasvu reiluun 77 prosenttiin ja sopeuttaa julkisen talouden alijäämä korkeintaan 1 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2027 mennessä. Hallitus sitoutuu valtiontalouden menoja koskevaan kehysmenettelyyn, mikä on tärkeää julkisen talouden vakauden ja uskottavuuden kannalta. Hallitus tavoittelee julkisen talouden tasapainotusta nettomääräisesti noin 4 miljardin euron menosopeutuksella ja 2 miljardin euron rakennepoliittisilla toimilla vuoden 2027 tasolla. Verotuksen muutokset ovat vähäisiä, jossa verotuksen painopistettä lievästi siirretään työn verotuksesta kohti välillistä verotusta. Hallitus tavoittelee 100 000 uutta työllistä hallituskauden aikana. Talous- ja työllisyyskasvu ovat tärkeimmät keinot julkisen talouden vakauttamiseksi.

Suomen Yrittäjät pitää hallituksen tavoitteita julkisen talouden sopeuttamisesta tärkeinä ja mittaluokaltaan oikeina.

2. Kestävyysvaje ja rakenteelliset haasteet kiusana

Hallitus aivan oikein toteaa, että sopeutustoimien rinnalla on välttämätöntä päättää myös rakenteellisista toimista, joilla Suomi palautetaan kriisin jälkeen kestävän kasvun, korkean työllisyyden ja kestävän julkisen talouden uralle. Uudistukset tulevat kuitenkin vaatimaan hallitukselta poliittista rohkeutta ja päätösten vaikuttavuuden tarkkaa seurantaa. Mikäli tehdyt päätökset eivät riitä tasapainottamaan julkista taloutta tai nostamaan työllisyyttä

tavoitetulla tavalla, tulee hallituksen kyetä päättämään uusista toimista hallitusohjelman ulkopuolelta.

Valtiovarainministeriön ennusteessa BKT:n arvioidaan kasvavan vuonna 2024 1,2 prosenttia ja vuonna 2025 kasvu kiihtyy 1,8 prosenttiin. Kasvuluvut ovat talousennustajien joukossa valoisimmat. Heikompaan kehitykseen on syytä varautua. Hallitusohjelmaan sisältyvän erillisen 4 miljardin euron investointiohjelman avulla voidaan tasata yllättäviä suhdannekäänteitä koko taloudessa ja yksittäisten toimialojen osalta kuten rakentamisessa. Investointiohjelman ja valtion omaisuuden myyntejä on ymmärrettävää tarkastella yhdessä, mutta tarkassa ajoituksessa suhdannetilanne on syytä ottaa huomioon, jolloin eri tahtisuus myynti- ja investointitoimenpiteissä on perusteltua. Samalla rakenneuudistusten etupainotteinen toimeenpano edesauttaa julkisen talouden vakautta. Erillisiä elvytystoimia pohdittaessa on syytä huomata, että finanssipolitiikan viritys on vuonna 2024 jo valmiiksi lievästi elvyttävää.

Verotus pysyy pääpiirteittäin ennallaan ja siten ennustettavana. Verotuksen painopistettä tulisi siirtää pitkäjänteisesti työn ja yrittämisen verotuksesta kohti haittojen ja kulutuksen verotusta. Työn verotuksen osalta otetaan pieniä askeleita oikeaan suuntaan. Yritysverotuksen osalta kansainvälinen kilpailu pakottaa tarkastelemaan verotasoja tulevaisuudessa. Valtiontalouden heikko tila huomioon ottaen suhtaudumme varauksellisesti haittaverojen keventämisiin ja heikosti kohdentuviin verotukiin.

Suomen talouden rakenteelliset haasteet ovat suuret: julkinen talous heikentyy väestön ikääntymisen takia, työikäinen väestö supistuu ja rakenteellinen työttömyys pysyy korkeana. Rakenteellista työttömyyttä ei alenna mikään muu kuin rakenteelliset uudistukset. Suomen rakenteellinen työttömyys on Suomen Pankin arvion mukaan yli 7 prosenttia. Tanskassa lukema on noin 3 prosenttia ja Saksassa noin 5 prosenttia. Työllistämisen riskiä on madallettava ja työnteon kannusteita parannettava kilpailijamaiden tapaan.

Talouden suurin huolenaihe liittyy kuitenkin kokonaistuottavuuden heikkoon kehitykseen. Mikäli kokonaistuottavuus kasvaa trendinomaisesti noin puolen prosentin vauhtia, on hyvinvoinnin nostaminen äärimmäisen hankalaa. T&K panostukset ovat tärkeitä tulevaisuuden kasvun kannalta, mutta tuottavuuspanostukset näkyvät parhaimmillaankin kohtuullisella viiveellä. Samalla on syytä todeta, että hallituksen investointiohjelman kaikkia suunniteltuja menoeriä ei voi pitää investointeina, vaan lähinnä julkisena kulutuksena. Investointien rahoittamiseksi on suunnitellut valtion omaisuuden myynnit voivat olla joka tapauksessa perusteltuja yhtiöiden osalta, joihin ei liity poikkeuksellisia intressejä esimerkiksi huoltovarmuuden kannalta.

Valtio ei ole dynaamisin omistaja ja yksittäisten yhtiöiden omistukset näyttäytyvät tällä hetkellä osin mielivaltaisina päätöksinä.

Työikäisen väestön lasku on kääntynyt ennakkotietojen perusteella kohtuulliseen kasvuun vuoden 2023 aikana työperäisen maahanmuuton ansiosta. Matalan syntyvyyden ja kasvavan ikääntymisen takia työperäinen maahanmuutto on kriittinen elementti talouskasvun ja työvoiman saatavuuden kannalta koko kansantaloudelle ja kasvaville pk-yrityksille. Työperäisen maahanmuuton edistämisen osalta kirjaukset jäävät vajavaisiksi. Kokonaisuudessaan on silti selvää, että jos pysyvien tulojen ja menojen epätasapainoa ei saada kuriin, tulee kestävyysvaje ja velka kasvamaan hallitsemattomasti.

Yllä mainittujen tekijöiden lisäksi raportissa tuodaan hyvin esille se, että suoran velan lisäksi julkisen sektorin takausvastuut ovat erittäin korkeat. Myös valtion takausvastuut ovat korkealla tasolla ja niiden kasvuvauhti on ollut suurta aina vuodesta 2013 lähtien.

Suomen julkisen talouden osalta yksi haaste on laaja ja viive vuosina entisestään kasvanut julkisen sektorin rooli alueilla, joilla ei ole mitään tekemistä ydintehtävien kanssa. Julkisen sektorin tuleekin keskittyä perustehtäviinsä ja menoja tulee pystyä priorisoimaan tulevinakin vuosina ja vaalikausina. Laajentuva julkinen sektori syrjäyttää yksityisen sektorin aktiviteettiä, syö kansakunnan resursseja ja heikentää kasvupotentiaalia. Sen vuoksi esimerkiksi hallitusohjelman kirjaukset inhouse-yhtiöiden osalta ovat tärkeitä ja toimet kilpailun lisäämisestä auttavat tuomaan säästöjä sekä lisäämään kasvua.

SUOMEN YRITTÄJÄT

Juhana Brotherus
johtaja, pääekonomisti